EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2015 05 20
COM(2015) 205 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl pieno, pieno, kuris naudojamas kaip sudedamoji pieno produktų dalis, ir kitokios mėsos nei jautiena, kiauliena, aviena, ožkiena ir paukštiena kilmės šalies ar kilmės vietos privalomo nurodymo

1. ĮVADAS

Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams (toliau – IMTV reglamentas)[1] numatytos tam tikros nuostatos dėl maisto produktų kilmės ženklinimo.

IMTV reglamento 26 straipsnio 5 ir 6 dalyse reikalaujama, kad Komisija Europos Parlamentui ir Tarybai teiktų ataskaitas dėl galimybės privalomą kilmės ženklinimą taikyti ir kitiems maisto produktams. Pirmoji ataskaita apie privalomą mėsos, kuri naudojama kaip fasuotų maisto produktų sudedamoji dalis, kilmės ženklinimą priimta 2013 m. gruodžio 17 d.[2]

Šią ataskaitą Komisija parengė vykdydama įsipareigojimą iki 2014 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamentui ir Tarybai pateikti ataskaitą dėl pieno, pieno, kuris naudojamas kaip sudedamoji pieno produktų dalis, ir kitų rūšių mėsos nei jautiena, kiauliena, aviena, ožkiena ir paukštiena kilmės šalies ar kilmės vietos privalomo nurodymo. Šioje ataskaitoje terminai „pienas“ ir „pieno produktai“ vartojami taip, kaip apibrėžta Reglamento (ES) Nr. 1308/2013 VII priedo III dalyje. Ataskaitoje aptariama šių rūšių mėsa: šviežia ir užšaldyta arklių, triušių, šiaurės elnių ir elnių mėsa, ūkiuose užaugintų ir laukinių medžiojamųjų gyvūnų mėsa, kitų paukščių nei vištos, kalakutai, žąsys ir perlinės vištos (patarškos) mėsa.

Kaip numatyta IMTV reglamento 26 straipsnio 7 dalyje, šioje ataskaitoje atsižvelgiama į:

– vartotojo poreikį būti informuotam;

– įvairių produktų kilmės šalies ar kilmės vietos privalomos nuorodos pateikimo įgyvendinamumą;

– tokių reikalavimų taikymo maisto tvarkymo subjektams ir administracijoms išlaidų bei naudos analizę, įskaitant jų poveikį vidaus rinkai ir tarptautinei prekybai.

Kad nuodugniai įvertintų privalomą šioje ataskaitoje aptariamų maisto produktų kilmės ženklinimą, Komisijos tarnybos nepriklausomam konsultantui pavedė atlikti tyrimą[3] (toliau – tyrimas) ir įvertinti skirtingų ženklinimo scenarijų poveikį. Pagrindiniai to tyrimo rezultatai aptariami šioje ataskaitoje. Geriamojo pieno ir produktų, į kurių sudėtį įeina pienas (pvz., sūrio, jogurto ir pan.), savanoriškas arba privalomas kilmės ženklinimas vertintas devyniose valstybėse narėse, o toks arklienos, triušienos ir medžiojamųjų gyvūnų mėsos vertinimas buvo atliekamas pagrindinėse tokią mėsą gaminančiose šalyse.

---

1 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1169/2011 dėl informacijos apie maistą teikimo vartotojams, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1924/2006 ir (EB) Nr. 1925/2006 bei kuriuo panaikinami Komisijos direktyva 87/250/EEB, Tarybos direktyva 90/496/EEB, Komisijos direktyva 1999/10/EB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/13/EB, Komisijos direktyvos 2002/67/EB ir 2008/5/EB bei Komisijos reglamentas (EB) Nr. 608/2004 (OL L 304, 2011 11 22, p. 18).

2 COM(2013) 755, 2013 12 17.

3 http://ec.europa.eu/agriculture/external-studies/index_en.htm

2. PRIVALOMAS IR SAVANORIŠKAS KILMĖS ŽENKLINIMAS

Privalomo kilmės ženklinimo taisyklės jau taikomos tokiems produktams, kaip medus[4], vaisiai ir daržovės[5], neperdirbtos žuvys[6], jautiena[7], alyvuogių aliejus[8], vynas[9], kiaušiniai[10], importuojama paukštiena[11] ir spiritiniai gėrimai[12]. Kaip numatyta IMTV reglamente, Komisija priėmė išsamias taisykles dėl šviežios, atšaldytos ir užšaldytos kiaulienos, avienos, ožkienos ir paukštienos privalomo kilmės ženklinimo[13]. Šiose taisyklėse reikalaujama privaloma tvarka nurodyti šalį, kurioje gyvūnas buvo auginamas didžiąją gyvenimo dalį, ir šalį, kurioje jis paskerstas. Naujieji reikalavimai nuo 2015 m. balandžio 1 d. bus taikomi fasuotai mėsai, tačiau valstybės narės gali nuspręsti juos taikyti ir nefasuotai mėsai.

Nors išsamių duomenų, kuriais remiantis būtų galima įvertinti maisto produktams, kuriems taikomos savanoriško maisto ženklinimo sistemos, tenkančią rinkos dalį, nėra, iš turimų aprašų matyti, kad pieno ir mėsos sektoriuose maisto ženklinimo sistemos taikomos palyginti aktyviau. ES rinkoje parduodami pieno ir mėsos produktai jau yra ženklinami savanoriškai taikant ES sistemą (SKVN, SGN ar GTG[14]) arba tarpininkaujant privačioms ar viešosioms organizacijoms (pvz., veiklos vykdytojų grupėms, mažmenininkams, NVO arba valdžios institucijoms). Taip ženklinant produktus paprastai nurodoma valstybė narė arba žemesnis geografinis lygmuo (regionas). Kriterijai, kuriuos naudojant šiose savanoriškose sistemose tam tikri požymiai susiejami su geografine kilme, gali gerokai skirtis.

---

4 Tarybos direktyva 2001/110/EB dėl medaus (OL L 164, 2014 6 3, p. 1).

5 2011 m. birželio 7 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 543/2011, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 taikymo vaisių bei daržovių ir perdirbtų vaisių bei daržovių sektoriuose taisyklės (OL L 157, 2011 6 15, p. 1).

6 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1379/2013, dėl bendro žvejybos ir akvakultūros produktų rinkų organizavimo (OL L 354, 2013 12 28, p. 1).

7 Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1760/2000, nustatantis galvijų identifikavimo bei registravimo sistemą, reglamentuojantis jautienos bei jos produktų ženklinimą (OL L 204, 2000 8 11, p. 1).

8 2012 m. sausio 13 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 29/2012 dėl prekybos alyvuogių aliejumi standartų (OL L 12, 2012 1 14, p. 14).

9 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1308/2013, kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas ir panaikinami Tarybos reglamentai (EEB) Nr. 922/72, (EEB) Nr. 234/79, (EB) Nr. 1037/2001 ir (EB) Nr. 1234/2007 (OL L 347, 2013 12 20, p. 671).

10 2008 m. birželio 23 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 589/2008, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 įgyvendinimo taisyklės dėl prekybos kiaušiniais standartų (OL L 163, 2008 6 24, p. 6).

11 2008 m. birželio 16 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 543/2008, kuriuo nustatomos išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 dėl tam tikrų prekybos paukštiena standartų įgyvendinimo taisyklės (OL L 157, 2008 6 17, p. 46).

12 2008 m. sausio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 110/2008 dėl spiritinių gėrimų apibrėžimo, apibūdinimo, pateikimo, ženklinimo ir geografinių nuorodų apsaugos bei panaikinantis Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 1576/89 (OL L 39, 2008 2 13, p. 16).

13 2013 m. gruodžio 13 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 1337/2013, kuriuo nustatomos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1169/2011 taikymo taisyklės, susijusios su šviežios, atšaldytos ir užšaldytos kiaulienos, avienos, ožkienos ir paukštienos kilmės šalies arba kilmės vietos nuorodomis (OL L 335, 2013 12 14, p. 19).

14 SKVN = saugomos kilmės vietos nuoroda; SGN = saugoma geografinė nuoroda; GTG = garantuotas tradicinis gaminys.

3. PIENAS IR KITOKIA MĖSA. SEKTORIŲ APŽVALGA

3.1. Tiekimo ir perdirbimo grandinės

Pieninėms, skerdykloms ir perdirbimo įmonėms tenka labai svarbus vaidmuo perduodant informaciją apie kilmę tolesniam maisto grandinės dalyviui. Kuo tvirtesnė vertikali integracija, tuo lengviau užtikrinti, kad informacija apie kilmę būtų perduodama visiems maisto grandinės dalyviams. Priešingai – kuo sudėtingesnis ir painesnis perdirbimo procesas, tuo sudėtingesnis tampa kilmės ženklinimas.

Iš duomenų apie ES pieno sektoriaus struktūrą, gautų 2009 m. spalio–lapkričio mėn. atlikus tyrimą, matyti, kad 81 % pieno perdirbėjų – tai mažosios ir vidutinės įmonės, kuriose pagaminama mažiau nei 100 000 tonų pieno, o jų perdirbtas pienas sudaro 28,5 % viso pieno kiekio. Valstybėse narėse, kuriose pagaminama daug pieno produktų, maždaug 50 % perdirbimo veiklos dažnai vykdo 5 didžiausios bendrovės. Kadangi pienas yra lengvai gendantis produktas, o pieno gamybos procesas yra nenutrūkstantis, ūkininkai yra labai priklausomi nuo vietos perdirbėjų. Pieno perdirbėjai žalią pieną ir kitas pieno sudedamąsias dalis dažniausiai perka iš įvairių tiekėjų, o pasienio regionuose veikiančiose pieninėse iš įvairių kilmės vietų gautas pienas dažnai perdirbamas toje pačioje įmonėje.

Šioje ataskaitoje aptariamų rūšių mėsos tiekimo grandinė paprastai trumpa – dažnai ji apsiriboja ta pačia valstybe nare. Mažmenininkai šią mėsą daugiausia superka iš prekybininkų neatidėliotinų atsiskaitymų rinkose, skerdyklose arba išpjaustymo įmonėse. Arklienos tiekimo grandinė gali būti ilgesnė, nes joje dalyvauja daugiau veiklos vykdytojų ir atliekama daugiau prekybos sandorių ES viduje ir už jos ribų.

3.2. Pieno, pieno produktų ir šioje ataskaitoje aptariamų rūšių mėsos vartojimas

Vienas ES gyventojas suvartoja apytikriai 62 kg geriamojo pieno, 17 kg sūrio, 16 kg rauginto pieno, 5 kg grietinėlės, 4 kg sviesto ir 9 kg kitų šviežių pieno produktų (Eurostatas, 2013 m.).

ES pieno rinka pakankamai brandi, todėl vieno gyventojo suvartojamas kiekis gali gerokai padidėti tik tose valstybėse narėse, kurios į ES įstojo per pastarąjį dešimtmetį, o „senosiose“ valstybėse narėse suvartojimas turėtų didėti nežymiai.

Suvartojamos šioje ataskaitoje aptariamų rūšių mėsos kiekis sudaro tik 3 % viso ES suvartojamos mėsos kiekio[15], nors duomenys, kuriuos teikia valstybės narės, ne visada atnaujinami. Arklienos ir triušienos daugiau suvartojama Italijoje, Prancūzijoje, Ispanijoje, Belgijoje ir Nyderlanduose. Medžiojamųjų gyvūnų mėsos daugiausia suvartojama medžioklės sezono metu, t. y. nuo spalio iki gruodžio.

3.3. Gamyba ir prekyba

ES pati pasigamina didžiąją dalį jai reikalingo pieno ir pieno produktų – beveik 65 % surinkto pieno perdirbama į vartotojų produktus, skirtus daugiausiai vidaus rinkai. Pagal sunaudojamo pieno kiekį sūrio ir šviežių produktų gamyba yra svarbiausi rinkos segmentai (atitinkamai 53 ir 43 mln. tonų pieno ekvivalento). Pieno miltelių (nugriebto, nenugriebto pieno miltelių ir išrūgų miltelių) ir sviesto pagaminama palyginti mažiau (atitinkamai 12 ir 25 mln. tonų pieno ekvivalento). Tačiau šių produktų ES viduje vis dėlto parduodama daug (atitinkamai 1,6 ir 0,6 mln. tonų),

[15] Poveikio vertinimas. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Privalomas neperdirbtos kiaulienos, paukštienos, avienos ir ožkienos kilmės nurodymas“. http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/ia_carried_out/docs/ia_2013/ia_meat_origin_labelling.pdf

nors ir ne tiek daug kiek sūrių (3,6 mln. tonų). Produktų kiekis kasmet šiek tiek skiriasi, priklausomai nuo pasiūlos ir rinkos sąlygų.

Pieno produktai importuojami tik lengvatinėmis patekimo į rinką sąlygomis, kurios kai kurioms trečiosioms šalims suteiktos pagal dvišalius arba daugiašalius susitarimus, o eksportuojami pieno produktai sudaro maždaug 10 % pieno gamybos. Apskritai ES eksportuojamų pieno produktų vertė viršija importuojamų pieno produktų vertę.

Apskaičiuota, kad metinė šioje ataskaitoje aptariamos kitokios mėsos gamyba sudaro tik 2 % visos ES mėsos gamybos. Triušiena, arkliena ir medžiojamųjų gyvūnų mėsa sudaro atitinkamai apie 490, 73 ir 131 tūkst. tonų (MŽŪO, 2012 m.), o šioje ataskaitoje aptariamos kitokios mėsos pagaminama gerokai mažiau. ES viduje parduodama beveik 52 tūkst. tonų arklienos ir 22 tūkst. tonų triušienos, o iš trečiųjų šalių importuojama apie 25 tūkst. tonų mėsos: arkliena daugiausia importuojama iš Argentinos, JAV, Kanados ir Meksikos, o triušiena daugiausia iš Kinijos (daugiau kaip 7 tūkst. tonų). Stirnienos daugiausia importuojama iš Naujosios Zelandijos.

3.4. ES atsekamumo sistemos

ES lygiu taikomos maisto produktų atsekamumo sistemos tikslas – užtikrinti maisto saugą. Tokia sistema nebūtinai pritaikyta informacijai apie kilmę perduoti maisto grandinės dalyviams:

– pagal maisto saugos[16] reikalavimus informacija maisto grandinėje turi būti registruojama vadovaujantis principu „žingsnis atgal, žingsnis pirmyn“: maisto tvarkymo subjektai turi sugebėti nustatyti įmones, kurioms jų produktai pristatyti, ir įmones, iš kurių gavo žaliavas. Gyvūninės kilmės maisto produktų atveju turi būti laikomasi išsamesnių informacijos teikimo reikalavimų[17], tačiau nereikalaujama nustatyti sisteminio ryšio su naudojamos žaliavos kilmės šalimi ar kilmės vieta.

– Ant gyvūninių produktų etiketės turi būti pateikiamas sveikumo arba identifikavimo ženklas, kuriame nurodoma paskutinė gamybos / perdirbimo / pakavimo įmonė ir valstybė narė, kurioje ta įmonė yra įsisteigusi (Reglamento Nr. 853/2004 5 straipsnis ir II priedo I skirsnis)[18], tačiau jis nebūtinai susijęs su naudojamos žaliavos kilmės šalimi ar vieta.

– Nors egzistuoja gyvų gyvūnų identifikavimo ir registravimo sistemos, jų veikimas skiriasi priklausomai nuo gyvūnų rūšies, o daugelis jų nėra pakankamas pagrindas norint surinkti išsamiam kilmės ženklinimui būtiną informaciją (kur gyvūnas gimė, buvo užaugintas ir paskerstas).

– Iš šioje ataskaitoje aptariamų mėsos rūšių vienintelės rūšies mėsa, kuriai taikoma gyvų gyvūnų identifikavimo ir registravimo sistema, yra arklinių šeimos gyvūnai (pvz., arkliai). Bet kur ES teritorijoje gabenant arklinių šeimos

---

16 2002 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 178/2002, nustatančio maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus ir reikalavimus, įsteigiančio Europos maisto saugos tarnybą ir nustatančio su maisto saugos klausimais susijusias procedūras (OL L 31, 2002 2 1, p. 1) 18 straipsnis.

17 2011 m. rugsėjo 19 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 931/2011 dėl atsekamumo reikalavimų, nustatytų Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 178/2002 dėl gyvūninės kilmės maisto produktų (OL L 242, 2011 9 20, p. 2).

18 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 853/2004, nustatantis konkrečius gyvūninės kilmės maisto produktų higienos reikalavimus (OL L 139, 2004 4 30, p. 55).

gyvūnus yra būtina turėti tapatybės nustatymo dokumentą ar pasą, kaip nustatyta Komisijos sprendime 2000/68/EB ir Komisijos reglamente (EB) Nr. 504/2008, kuriuo nustatomos arklinių, gimusių Sąjungoje arba importuotų į ją, identifikavimo taisyklės. Tačiau ši sistema neapima privalomos centralizuotos duomenų bazės, kuri padėtų atsekti gyvūnų judėjimą. Šiuo metu atliekamas su registracijos reikalavimų griežtinimu susijęs darbas; nauji reikalavimai bus taikomi nuo 2016 m.[19]

4. VARTOTOJŲ POŽIŪRIS Į PRIVALOMĄ PIENO IR KITOKIOS MĖSOS KILMĖS ŽENKLINIMĄ

2013 m. „Eurobarometro“ apklausos duomenimis[20], dauguma ES piliečių mano, kad būtina nurodyti pieno, kuris parduodamas kaip pienas arba naudojamas kaip sudedamoji pieno produktų dalis, kilmę (84 %). Panaši gyventojų dalis (88 %) tą patį mano apie šioje ataskaitoje aptariamų rūšių mėsą. Tačiau net ir šiais atvejais lūkesčiai dėl tikslios informacijos, kurią vartotojai pageidautų gauti kaip informaciją apie „kilmę“, labai skiriasi.

Pieno ir pieno produktų atveju palankiausiai įvertinta galimybė gauti informacijos apie melžimo arba perdirbimo šalį, o mėsos atveju svarbiausias rūpimas dalykas buvo vieta, kur gyvūnas užaugintas ir paskerstas; mažiau susidomėjimo sulaukė gyvūnų gimimo vieta. Valstybės narės arba trečiosios šalies lygmens informacija buvo laikoma tinkamesne nei regiono ar „ES / ne ES“ lygmens informacija.

Iš vartotojų apklausų matyti, kad kilmė yra svarbus veiksnys, į kurį atsižvelgiama perkant pieną, pieno produktus ir mėsos produktus, tačiau svarbesni veiksniai yra kaina, skonis ir „geriausias iki“ bei „tinka vartoti iki“ datos.

Vis dėlto iš daugumos apklausų taip pat matyti, kad įvairiose valstybėse narėse vartotojai pirmenybę teikia labai skirtingiems dalykams, be to, vartotojų susidomėjimas kilmės ženklinimu nedera su jų nusiteikimu mokėti už tokią informaciją. Todėl, nors vartotojams ir svarbu būti informuotiems, jie nebūtinai pasirengę mokėti už produktus brangiau, kad gautų tokią informaciją. Taikant įvairias metodikas nustatyta, kad tikrąjį norą mokėti įvertinti sunku arba dėl metodikos šališkumo, arba todėl, kad vartotojų atsakymai per apklausas ne visuomet atitinka jų pirkimo elgseną. Per 2013 m. „Eurobarometro“ apklausą maždaug tik pusė vartotojų išreiškė norą mokėti 1–2 % daugiau, kad gautų informaciją apie šioje ataskaitoje aptariamų produktų kilmę.

5. GALIMI KILMĖS ŽENKLINIMO SCENARIJAI IR METODAI

Pienas ir pienas, naudojamas kaip sudedamoji dalis

Nagrinėjami šie scenarijai:

– 1 scenarijus. *Status quo* (savanoriškas kilmės ženklinimas);

– 2 scenarijus. Privalomas kilmės ženklinimas „ES / ne ES“ (arba „ES / trečioji šalis“);

[19] 2015 m. vasario 17 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2015/262, kuriuo pagal Tarybos direktyvas 90/427/EEB ir 2009/156/EB nustatomos arklinių šeimos gyvūnų tapatybės nustatymo metodų taisyklės (Arklinių paso reglamentas) (OL L 59, 2015 3 3, p. 1).

[20] http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_special_419_400_fr.htm

– 3 scenarijus. Privalomas kilmės ženklinimas nurodant valstybes nares arba trečiąją šalį, kur pienas a) melžtas arba b) perdirbtas.

Tam tikrų rūšių mėsa

Nagrinėjami šie scenarijai:

– 4 scenarijus. *Status quo* (savanoriškas kilmės ženklinimas);

– 5 scenarijus. Privalomas kilmės ženklinimas nurodant valstybes nares arba trečiąją šalį, kur gyvūnas buvo auginamas didžiąją laiko dalį prieš skerdimą, ir skerdimo vietą;

– 6 scenarijus. Privalomas kilmės ženklinimas nurodant valstybes nares arba trečiąją šalį, kur gyvūnas gimė, buvo užaugintas ir paskerstas.

Laukinių medžiojamųjų gyvūnų mėsos atveju vienintelis nagrinėjamas scenarijus yra medžioklės vietos nurodymas.

Be to, svarstant su šioje ataskaitoje aptariamų rūšių mėsa susijusius scenarijus, „ES / ne ES“ (arba „ES / trečioji šalis“) scenarijaus atsisakyta dėl menko vartotojų susidomėjimo tokio plačios geografinės aprėpties sistema; tai patvirtinta atliekant tyrimą ir privalomo kiaulienos, paukštienos, avienos ir ožkienos kilmės ženklinimo poveikio vertinime[21].

Taip pat pažymėtina, kad privalomo ženklinimo regionų lygmeniu ES viduje scenarijaus atsisakyta dėl labai didelių jo įgyvendinimo išlaidų (pagal tokį scenarijų reikėtų kurti išsamesnes atsekamumo sistemas, be to, jis susijęs su didesniu tiekimo grandinės suskaidymu) ir dėl to, kad šis geografinis lygmuo įvairiose Sąjungos šalyse nėra teisiškai vienodai apibrėžtas.

6. POVEIKIO IR ĮVAIRIŲ SCENARIJŲ IŠLAIDŲ BEI NAUDOS ANALIZĖ

6.1. Poveikis vartotojų elgsenai

Kilmės ženklinimo poveikį vartotojams išlaidų ir naudos analizės atžvilgiu įvertinti sunku. Kilmės ženklinimas suteikia vartotojams papildomos informacijos, kad jie galėtų priimti pagrįstus sprendimus dėl perkamų ir vartojamų maisto produktų. Apskritai kilmės ženklinimą vartotojai linkę sieti su įvairiais teigiamais aspektais, įskaitant kokybę.

Pagal *status quo* scenarijų, kuris grindžiamas savanorišku kilmės ženklinimu, informacija apie produkto kilmės vietą būtų teikiama atsižvelgiant į vartotojų pageidavimus. Toks ženklinimas ne visiškai patenkintų vartotojų pageidavimus gauti susistemintą kilmės informaciją, tačiau jis būtų labiau tinkamas tuo atžvilgiu, kad vartotojai nėra labai linkę mokėti už privalomąją informaciją apie kilmę.

Kai veiklos vykdytojai savo noru nusprendžia etiketėje pateikti informaciją apie kilmę, tai produktui suteikia pridėtinės vertės ir tiems vartotojams, kuriems tokia informacija yra svarbi, padeda apsispręsti, ar pirkti produktą.

Pienas ir pienas, naudojamas kaip sudedamoji dalis

Pagal privalomo kilmės ženklinimo scenarijus nurodant etiketėje „ES / ne ES“ arba „valstybė narė“ vartotojams būtų sistemingai teikiama informacija apie kilmę.

[21] http://ec.europa.eu/smart-regulation/impact/ia_carried_out/docs/ia_2013/ia_meat_origin_labelling.pdf

Pagal „ES / ne ES“ nurodymo scenarijų ES produkcija būtų tiesiog atskirta nuo trečiųjų šalių produkcijos. Toks scenarijus laikomas pernelyg bendru, todėl, žvelgiant iš vartotojų perspektyvos, kainos didinti neverta. Vartotojams naudingesnis yra scenarijus, pagal kurį etiketėje nurodoma „valstybė narė“, ypač kai etiketėje nurodant kilmę pateikiama informacija apie melžimo vietą. Tačiau pieninės labiau pageidauja, kad būtų nurodoma pieno perdirbimo vieta, nes tai yra gerokai paprasčiau įgyvendinama.

Tam tikrų rūšių mėsa

Iš apklausų matyti, kad vartotojai daugiausia domisi vieta, kurioje gyvūnas buvo auginamas ir paskerstas (arba sumedžiotas).

Arklienos sektoriuje pastaruoju metu kilę skandalai ir atitinkamai suprastėjusi visuomenės nuomonė paskatino įvairias organizacijas ir įstaigas prašyti išsamesnės informacijos.

6.2. Ekonominis poveikis

6.2.1. Maisto tvarkymo subjektų veiklos išlaidos

Atlikus tyrimą nustatyta, kad dėl naujų privalomų ženklinimo reikalavimų maisto tvarkymo subjektai patirtų papildomų išlaidų (veiklos išlaidos liktų nepakitusios tik jei būtų taikomas savanoriškas ženklinimas).

Pienas ir pienas, naudojamas kaip sudedamoji dalis

Įgyvendinant scenarijus, pagal kuriuos etiketėje nurodoma „ES / ne ES“ ir „valstybė narė“, kiltų su veikla susijusių sunkumų ir reikėtų esminių pakeitimų, ypač tais atvejais, kai pieno sudedamosios dalys yra mišrios kilmės.

Geriamojo pieno kilmės ženklinimo išlaidos priklausytų nuo nustatytų taisyklių ir kiekvienos įmonės charakteristikų. Nurodyti etiketėje perdirbimo vietą būtų gerokai lengviau, o nurodyti melžimo vietą būtų sunku perdirbėjams, kurie pieną gauna iš kelių tiekėjų. Tokios tvarkos įgyvendinimas būtų susijęs su papildomomis veiklos išlaidomis. Tam tikro produkto sudedamosios dalys gali būti įvairios kilmės, todėl tais atvejais, kai etiketėje reikia nurodyti kelias valstybes nares ar trečiąsias šalis, ženklinimo išlaidos gali skirtis. Jei toks scenarijus būtų pasirinktas, reikėtų atlikti tolesnį techninį darbą ir nustatyti leistinus nuokrypius bei apatines ribas, kurias viršijus reikėtų nurodyti kilmės valstybę narę (pienas yra skystas produktas, todėl natūraliai susimaišo).

Kitaip nei tiesiogiai vartoti skirto pieno atveju, pieno, kuris naudojamas kaip sudedamoji pieno dalis, kilmės ženklinimas yra gerokai sunkiau įgyvendinimas praktiškai ir susijęs su didelėmis išlaidomis, visų pirma tais atvejais, kai pieno produktai yra labai perdirbti, o jų gamyba apima kelis etapus; taip pat kai pieno sudedamosios dalys vežamos dideliais atstumais. Maisto tvarkymo subjektai, kurie naudoja iš kelių kilmės vietų gautas pieno sudedamąsias dalis, patirtų tokį neigiamą poveikį:

– svarbiausios tyrime nurodytos išlaidos būtų susijusios su tiekimo modelių pakeitimais, galimais tiekėjų pakeitimais, perėjimu prie mažesnių gamybos partijų, gamybos proceso pertvarkymo taip, kad produktus pagal kilmę būtų galima atskirti, pakavimo ir ženklinimo pertvarkymu ir atsekamumo sistemų įdiegimu ar pertvarkymu;

– išlaidos gali priklausyti nuo konkrečių susijusių maisto tvarkymo subjektų veiklos sąlygų, konkretaus pieno produkto ir pieno sudedamosios dalies bei taikomos atsekamumo sistemos.

Iš analizės matyti, kad papildomų išlaidų dalis gali būti labai nedidelė – neviršyti 8 % gamybos išlaidų perdirbėjų lygmeniu, tačiau kai kurios bendrovės teigia, kad tais atvejais, kai aplinkybės ypač nepalankios, jų išlaidos gali siekti net 45 %.

Tam tikrų rūšių mėsa

– Išlaidos būtų santykinai mažos (mažiau kaip 3 %), palyginti su didmenine kaina, ir priklausytų nuo bendrovės dydžio ir vietos. Didesnės bendrovės, kurios žaliavas gauna iš vietos tiekėjų arba iš trečiosios šalies, išlaidas galėtų absorbuoti sklandžiau. Šių išlaidų reikės stiprinant atsekamumo tikrinimą perdirbimo ir tiekimo grandinėje.

– Kuo ženklinimo taisyklės bus sudėtingesnės, tuo brangiau kainuos gyvų gyvūnų identifikavimo sistemų pertvarkymas.

– Kad sumažintų veiklos išlaidas, su mėsa, kuri gauta iš kelių kilmės vietų, dirbantys veiklos vykdytojai pertvarkytų tiekimo struktūrą taip, kad mėsos kilmės vieta būtų maždaug vienoda.

6.2.2. Konkurencingumas, prekyba ir investicijų srautai

Už tyrimą atsakingi konsultantai mano, kad privalomas kilmės ženklinimas galbūt paskatintų vartotojus pirkti šalyje pagamintas prekes. Todėl bendroji rinka bus tam tikru mastu vėl nacionalizuota.

Pienas ir pienas, naudojamas kaip sudedamoji dalis

– Pagal „ES / ne ES“ scenarijų tikėtina, kad vidaus rinkai nebūtų padarytas didelis poveikis. Greičiausiai perdirbėjams pieno sudedamąsias dalis tiektų mažiau tiekėjų, nes tai padėtų išvengti sunkumų, susijusių su mišria produktų kilme (ES ir trečiųjų šalių), o tai galėtų padaryti poveikį tarptautinei prekybai.

– Jei taptų privaloma nurodyti valstybes nares, pieno ir pieno sudedamųjų dalių realizavimo vietų sumažėtų. Maisto tvarkymo subjektams tiekiamų žaliavų kaina greičiausiai padidėtų, nes sumažėtų bendras tiekėjų, kurie aprūpina tuos subjektus žaliavomis, skaičius.

Tam tikrų rūšių mėsa

– Įvairių scenarijų poveikis didžiosios dalies šioje ataskaitoje aptariamų mėsos rūšių atveju būtų nedidelis. Tačiau dėl arklių tiekimo grandinės pokyčių ES vidaus prekyba gali būti suskaidyta, o tarpininkų skaičius sumažėti. Be to, maisto tvarkymo subjektai, norėdami dirbti su žaliavomis, kurios tiekiamos iš kelių kilmės vietų, gali nuspręsti išlaidų efektyvumo sumetimais pakoreguoti savo tiekimo struktūrą (šaltinius, partijos dydžius, sumažinti tarpininkų skaičių), o ne tobulinti vidaus atsekamumo sistemą.

– Kilmės ženklinimo įpareigojimo poveikį visų pirma pajustų tos trečiosios šalys, kurios šiuo metu į ES eksportuoja tam tikrą neperdirbtos mėsos kiekį. Smulkiųjų medžiojamųjų gyvūnų ir laukinių paukščių mėsa už ES ribų beveik neprekiaujama, o Bendrijos viduje jos parduodama labai mažai.

6.2.3. Įmonėms tenkanti reguliavimo našta

Maisto tvarkymo subjektai patirtų papildomų administracinių išlaidų, nes jiems reikėtų registruoti pristatytų žaliavų kilmę ir pertvarkyti savo atsekamumo sistemą.

Apskritai, mažesnės pieninės, kurios yra priklausomos nuo vietos tiekėjų, nukentėtų mažiau nei didelių bendrovių surinkimo centrai. Mažesnės skerdyklos ir išpjaustymo įmonės, kurioms gyvūnus paprastai tiekia vietos tiekėjai, nebūtų priverstos smarkiai keisti savo tiekimo modelių ir nepatirtų didelių papildomų išlaidų. Todėl didžiausia našta tektų pieninėms ir skerdykloms, kurios veikia pasienio regionuose ir vietovėse, kuriose nepagaminama tiek žalio pieno ir mėsos, kiek reikia toms pieninėms ir skerdykloms.

Atliekant tyrimą nustatyta, kad administracinė našta išliktų tokia pati kaip dabar, jei kilmės ženklinimas tebebūtų savanoriškas, o jei geriamojo pieno etiketėje taptų privaloma nurodyti valstybę narę, ta našta turėtų padidėti visai nedaug.

Tačiau papildoma našta gali būti didelė, jei kilmės valstybė narė turi būti nurodyta labai perdirbtų ir sudėtinių produktų (pavyzdžiui, jogurtų ir pieniškų desertų) etiketėje. Dėl didelės jiems tenkančios kontrolės naštos maisto gamintojai būtų priversti rinktis pieno tiekėjus iš mažiau šalių, o tai pakenktų bendrajai rinkai.

Už tyrimą atsakingi konsultantai dėl šioje ataskaitoje aptariamų rūšių mėsos laikosi nuomonės, kad po būtino prisitaikymo laikotarpio pabaigos bendrovėms pavyktų sumažinti papildomas vieneto išlaidas (visų pirma administracines išlaidas). Pastebimą poveikį pajustų tik arklienos tvarkymo subjektai, tačiau jis labai priklausytų nuo to, ar arkliai auginami mėsai specializuotuose ūkiuose (kiekybiniu požiūriu tai nelabai svarbu).

6.2.4. Valdžios institucijoms tenkanti našta

Nors tyrime ir nepateikiama konkrečių skaičių, iš jo rezultatų matyti, kad kontrolės išlaidos nežymiai padidėtų, jei geriamojo pieno etiketėse taptų privaloma nurodyti „ES / ne ES“.

Privalomo valstybės narės nurodymo etiketėje atveju išlaidos būtų didesnės ir labai priklausytų nuo reikalaujamos informacijos apie kilmę išsamumo, t. y. ar būtų nurodoma ūkininkavimo / melžimo ar perdirbimo / skerdimo vieta.

„Gimimo / auginimo / skerdimo vietos“ nurodymas arklienos etiketėje būtų susijęs su didelėmis išlaidomis. Be to, pagal dabartinę atsekamumo ir identifikavimo sistemą kompetentinga institucija ne visada gali gauti išsamios informacijos apie arklio auginimo ir gimimo vietą.

Apskritai dėl didesnės administracinės naštos reikia daugiau darbuotojų, kurie tikrintų dokumentus. Jeigu kontrolės įstaigoms iš valstybės biudžeto skiriamas finansavimas nebus padidintas, dėl numatomo darbuotojų darbo valandų skaičiaus padidinimo gali sumažėti kontrolės dažnumas arba keistis prioritetai, o dėl to taip pat gali padidėti sukčiavimo rizika. Valdžios institucijoms tenkančią naštą būtų galima sumažinti, jei būtų nustatyti mokesčiai už oficialios kontrolės vykdymą. Tokias išlaidas maisto tvarkymo subjektai paprastai perkeltų į tolesnius grandinės etapus taip, kad jos būtų įtrauktos į kainas.

6.2.5. Vartotojų išlaidos

Pagal *status quo* scenarijų nėra tikėtina, kad kainos apskritai padidėtų. Tais atvejais, kai nurodoma produkto kilmė, papildomos išlaidos paprastai perkeliamos vartotojams, todėl produktai parduodami brangiau.

Privalomos kilmės informacijos valstybės narės lygmeniu teikimas turėtų lemti didesnes išlaidas, kurios būtų daugiausia perkeltos vartotojams, tačiau taip pat ir gamintojams. Tikslūs skaičiai skiriasi priklausomai nuo sektoriaus, atitinkamos valstybės narės, vertikalios integracijos ir rinkos koncentracijos laipsnio.

6.2.6. Poveikis aplinkai ir visuomenei

Atliekant tyrimą šių rūšių poveikis nebuvo analizuojamas. Tačiau galima daryti prielaidą, kad, suteikus daugiau išsamios informacijos apie maisto produktų kilmę, vartotojai pirmenybę teiktų „vietos maisto produktams“ arba net kategoriškai atsisakytų produktų iš kitų šalių. Tai gali padaryti poveikį gyvų gyvūnų, žalio pieno, pieno sudedamųjų dalių ir pieno bei mėsos produktų vežimui. Numatyti, ar tai padarys teigiamą poveikį aplinkai (pvz., sumažės išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis), neįmanoma, nes didžioji dalis ES vidaus prekybos sandorių atliekama tarp kaimyninių šalių, kur atstumai faktiškai gali būti trumpesni nei tam tikrose valstybėse narėse. Pasirinkus kitus nei savanoriško ženklinimo scenarijus galėtų šiek tiek padidėti produktų atliekų.

Visi scenarijai, pagal kuriuos valstybės narės nurodymas etiketėje būtų privalomas, taip pat galėtų paskatinti pirkėjus pirmenybę teikti vietos produkcijai, todėl galėtų pasikeisti vartojimo, tiekimo bei perdirbimo modeliai ir neliktų tarpininkų. Jei dėl padidėjusių kainų kažkiek sumažėtų vartojimas, poveikis gali būti padarytas net ir užimtumui.

6.3. Pieno, pieno, kuris naudojamas kaip sudedamoji pieno produktų dalis, ir kitokios mėsos privalomo kilmės ženklinimo metodų pranašumai ir trūkumai

Toliau pateiktose lentelėse apibendrinami galimo privalomo kilmės ženklinimo metodų pranašumai ir trūkumai:

– pienas ir pienas, naudojamas kaip sudedamoji dalis

Privalomo kilmės nurodymo metodas		Pranašumai	Trūkumai
Pienas	Pirmojo perdirbimo vieta	– Nedidelės išlaidos (< 1 %).	– Nėra informacijos apie žalio pieno kilmę.
	Melžimo vieta	– Nedidelės išlaidos (< 1 %). – Vartotojui naudinga informacija valstybės narės / šalies lygmeniu.	– Papildomos atsekamumo sistemos, kurias turi taikyti įmonės, kurioms pieną tiekia keli tiekėjai; – techniškai sudėtinga, kai kilmės vietų yra keletas; – daromas poveikis tarpvalstybinei prekybai; – reikia nustatyti mažiausią leistiną

			nuokrypį, kai žaliavas tiekia keli tiekėjai.
Pienas, naudojamas kaip sudedamoji pieno produktų dalis	Žalio pieno pirmojo perdirbimo vieta	– Mažos išlaidos (< 1 %), jei pasirinktas „ES / ne ES“ scenarijus, išskyrus labai perdirbtus produktus.	– Nėra informacijos apie pieno kilmę; – papildomos atsekamumo sistemos, kurias turi taikyti įmonės, kurioms pieną tiekia keli tiekėjai; – techniškai sudėtinga, kai kilmės vietų yra keletas; – poveikis prekybos srautams; – reikia nustatyti mažiausią leistiną nuokrypį, kai žaliavas tiekia keli tiekėjai; – didelės išlaidos, jei tiekiama iš kelių šalių (iki 8 % valstybės narės lygmeniu ir iki 45 % atskiros įmonės lygmeniu).
	Melžimo vieta	Vartotojui naudinga informacija valstybės narės / šalies lygmeniu.	– Papildomos atsekamumo sistemos, kurias turi taikyti įmonės, kurioms pieną tiekia keli tiekėjai; – ypač sudėtinga, kai kilmės šalių yra keletas; – poveikis prekybos srautams; – reikia nustatyti mažiausią leistiną nuokrypį, kai žaliavas tiekia keli tiekėjai; – didelės išlaidos, jei tiekiama iš kelių šalių (iki 8 % valstybės narės lygmeniu ir iki 45 % atskiros įmonės lygmeniu).

– tyrime aptariamų rūšių mėsa

Privalomo kilmės nurodymo metodas		Pranašumai	Trūkumai
Arkliena	Gimimo vieta+ auginimo vieta+ skerdimo vieta	– Vartotojui teikiama naudinga informacija valstybės narės / šalies lygmeniu; – užsitikrinamas vartotojų pasitikėjimas.	– Papildomos atsekamumo sistemos; – sudėtinga pateikti informaciją apie gimimo vietą, kai nėra tinkamai kontroliuojamas identifikavimo taisyklių laikymasis; – sudėtinga, kai auginimo vietų yra keletas; – ribotas taikymas, nes fasuotos arklienos yra mažai.
	Vieta, kurioje gyvūnas auginamas minimalų laiką iki skerdimo, ir skerdimo vieta	– Daugiau dėmesio skiriama paskutiniams gyvūno gyvenimo tarpsniams.	– Papildomos atsekamumo sistemos; – reikia nustatyti minimalų auginimo laikotarpį per visą gyvūno gyvenimą; – ribotas taikymas, nes fasuotos mėsos yra mažai.
Triušiena + ūkiuose auginamų medžiojamųjų gyvūnų ir paukščių mėsa	Gimimo vieta+ auginimo vieta+ skerdimo vieta	– Vartotojui teikiama naudinga informacija valstybės narės / šalies lygmeniu.	– Gimimo vieta: nesvarbu, kai gamybos ciklas yra trumpas; – reikėtų papildomos identifikavimo sistemos; – papildomos atsekamumo sistemos; – gali būti padarytas poveikis prekybos srautams.
	Vieta, kurioje gyvūnas auginamas minimalų laiką iki skerdimo, ir skerdimo vieta	– Daugiau dėmesio gyvūno auginimo ir galutinio nužudymo vietoms. – Vartotojui teikiama naudinga informacija valstybės narės / šalies lygmeniu.	– Papildomos atsekamumo sistemos; – reikia nustatyti minimalų auginimo laikotarpį per trumpo ciklo gyvenimą; – gali būti padarytas poveikis prekybos srautams.

Laukinių medžiojamųjų gyvūnų ir paukščių mėsa	Medžioklės vieta	– Vartotojui teikiama naudinga informacija valstybės narės / šalies lygmeniu.	– Papildomos atsekamumo sistemos; – gali būti padarytas poveikis prekybos srautams; – ribotas taikymas, nes fasuotos mėsos yra mažai.

7. IŠVADOS

Pagal šioje ataskaitoje aptariamiems maisto produktams galiojančią tvarką vartotojai gali panorėję rinktis pieno arba mėsos produktus su savanoriškai maisto tvarkymo subjektų pateikta kilmės informacija. Tai gali būti tinkamas metodas, kurio taikymas nesusijęs su papildoma našta sektoriaus įmonėms ir valdžios institucijoms.

Daugelio šioje ataskaitoje aptariamų produktų privalomas kilmės ženklinimas būtų susijęs su didesne reguliavimo našta, todėl būtina išsiaiškinti, ar išlaidų ir naudos pusiausvyra būtų pakankamas pagrindas taikyti tokį privalomą ženklinimą.

Papildomos šios ataskaitos išvados:

– nors vartotojams ir svarbi pieno, pieno, kuris naudojamas kaip sudedamoji pieno produktų dalis, ir šioje ataskaitoje aptariamų rūšių mėsos kilmė, panašu, kad vartotojai apskritai nėra itin nusiteikę mokėti už šią informaciją;

– panašu, kad iš privalomo kilmės ženklinimo scenarijų vartotojai pirmenybę teikia kilmės nurodymui valstybės narės lygmeniu;

– nors pieno kilmės nurodymo etiketėje išlaidos apskritai galėtų būti nedidelės, tokio kilmės ženklinimo poveikis veiklos vykdytojams būtų nevienodas: kai kurie iš jų turėtų įdiegti papildomas atsekamumo sistemas, todėl padidėtų jų išlaidos; tai ypač pasakytina apie veiklos vykdytojus pasienio regionuose arba vietovėse, kuriose nepagaminama tiek pieno, kiek jo reikėtų tiems veiklos vykdytojams;

– iš tyrimo rezultatų matyti, kad privalomas pieno, naudojamo kaip sudedamoji pieno produktų dalis, kilmės ženklinimas gali padaryti neigiamą ekonominį poveikį; gali tekti įvesti papildomų atsekamumo reikalavimų, be to, jį būtų sudėtinga taikyti labai perdirbtiems produktams;

– šioje ataskaitoje aptariamų rūšių mėsos privalomas kilmės ženklinimas bus susijęs su papildomomis veiklos išlaidomis.